küll väikesi hütte linna agulites. Tsunftidesse ei võetud ka aastasaja teisel poolel eestlasi õpilasiks kergesti vastu. Saksa tsunftides ei leia me 1786. a. eestlasi meistritena, kuna sellide keskel võiksid nimede järgi otsustades müürsepp Kolby Johann ja lihunik Kümmeli Gustav eestlased olla.

Eesti soost tööliste tööolude kohta anti a. 1765 uued määrused, mis 1741. a. Dienstbothenordnung'it muutsid või täiendasid. Vahemehena tööliste ja peremeeste vahel pidi teotsema ülemkammerhärra. Iga teenistuskohalt lahkunud teenija oli kohustatud end viimasele 6 nädala jooksul üles andma. Samuti pidid teenija otsijad otsekohe ülemkammerhärra poole pöörduma. Palgaolud ja töötingimused jäid peajoontes endisteks. Peremehi manitseti „sein Dienst Volck nicht unbarmherzig zu züchtigen", ja määruste kinnitamisel lisas Browne juurde, et eesti soost alevielanikud „nicht als Erbleute tractiret werden können". 1787. a. pandi ametisse erilised maaklerid, kes tööotsijaile abiks olid. Iga tööta isik pidi end 4 nädala jooksul maaklerile üles andma, kes ta maakleriraamatusse sisse kandis. Töö saamise korral pidi maakler igalt sulaselt 50 kop. ja tüdrukult 25 kop. tasu saama. Seisustevahede alalhoidmiseks anti 1765. a. Kleiderordnung'is rida määrusi, milles fikseeriti rahvastiku eriliikide õigused pidude, rõivastumise jne. suhtes. Sestsamast aastast on pärit määrused ka kerjuste ning vaeste kohta. Kerjamine keelati täiesti ära ja pandi kerjuste jälgimiseks ametisse eriline Bettelvoigt. Linnast välja saadetud kerjuseid karistati tagasituleku korral ihunuhtlusega. Kõik linna vaesed asetati vaestemajja; nende ülevaatajaks määrati üks raehärra (Armenprovisor). Vaeste heaks korjasid kaks vaestekubjast igal kolmapäeval ja laupäeval majast majasse käies toiduaineid ning raha. Toiduained jaotati vaeste vahel otsekohe ära, rahast anti igale saksa vaesele 7 kop. ja eesti vaesele 4 kop. nädalas. Aastasaja lõpul oli Tartus 3 vaestemaja, mis kõik agulites asusid. Kahes neist elasid saksa ja eesti, kolmandas vene rahvusest vaesed. A. 1796 oli kolmes vaestemajas kokku 14 meeste- ja 44 naisterahvast.

Tartu tulunduselu liikus XVIII sajandi teisel poolel peajoontes endistel radadel. „Krämer-Compagnie" asutamine reguleeris teataval määral saksa kaupmeeste omavahelisi suhteid ja vähendas enesekeskist võistlust, laenukassa võimaldas kergemail tingimusil hankida talituskapitali, kindralkuberner Browne pani maakauplemisele oma energiliste sammudega kindlad piirid, kuid kõigile neile soodustusile ei järgnenud suuremat kaubanduslikku tõusengut. Eespoolkäsiteldud takistavad tegurid avaldasid endiselt oma mõju, kusjuures üks neist tegureist, nimelt Vene kaupmeeste võistlus, hakkas omandama ikka suuremat tähtsust. Lihtsaist oludest võrsunud, vähenõudlikud venelased tungisid senini kohalikkude sakslaste poolt monopoliseeritud kaubitsemisaladele ja suutsid nendega tagajärjekalt võistelda. Asehaldamiskord, mis Suure Gildi tema kauplemisprivileegiumega kaotas, kuigi ajutiselt, oli Vene kaupmeeste tegevuse arenemisele kohaseks pinnaks. Ka peale enda restitueerumist a. 1797 ei jaksanud Suur Gild enam tagasi võita endist privilegeeritud seisukohta. Sellevastu õnnestus Tartul eesostu vastu toiduainetega kauplemise alal nüüd paremate tagajärgedega võidelda. Kui linn hoolimata Browne'i nõudeist ei saanud hakkama uue turuseaduse koostamisega, andis Browne ise 20. VIII. 1763. a. Tartule Marktordnung'i. See seadus ähvardab kõiki eesostjaid kauba konfiskeerimisega ja 5-rublalise rahatrahviga iga eri-süüteo pealt. Turul korrapidamiseks pidi ametisse pandama eriline Marktvogt, kes pidi selle järele valvama, et müük turul sünniks ainult teataval kella-ajal ja kindlas korras. Põletuspuude müük allus üldistele turumüügi-reeglitele, kuna ehitusmater-

Tartu, lk. 117